HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

SHAS MOZNAIM

מצות של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לדברי חכמי' [א]יוצא בה ידי חובתו בפסח אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין יוצא בו ידי חובתו ביום טוב לדברי חכמים [ב]אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה דכתיב [1]עריסותיכם משלכם אתרוג נמי דכתיב [2]ולקחתם לכם (א)לכם משלכם יהא אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבא ואיתימא רב יימר בר שלמיא אתיא [ג]לחם לחם כתיב הכא [3]לחם עוני וכתיב התם [4]והיה באכלכם מלחם הארץ מה להלן משלכם אף כאן משלכם לימא מסייע ליה (ב)עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ וחכמים אומרים חייבת לימא מסייע היינו הך הכי קאמר (ליה) לימא מדפליגי בעיסה בהנך נמי פליגי או דילמא שאני התם דכתיב עריסותיכם תרי זימני בעי ר' שמעון בן לקיש מהו שיצא אדם ידי חובתו בחלה של מעשר שני בירושלים אליבא (ג)דר' יוסי הגלילי לא תיבעי לך השתא בחולין לא נפיק בחלתו מיבעיא כי תיבעי לך אליבא (ג)דר' עקיבא בחולין הוא דנפיק דאי מיטמו יש להן היתר במושבות אבל חלה דאי מטמיא לית לה היתר במושבות ולשריפה אזלא לא נפיק או דילמא אמרינן הואיל ואילו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק איכא דאמרי הא ודאי לא תיבעי לך דודאי אמרינן הואיל כי תיבעי לך חלה הלקוח בכסף מעשר שני ואליבא דרבנן לא תיבעי לך כיון דאמרי יפדה היינו מעשר כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יקבר (ד)דתנן [ד]הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה ר' יהודה אומר יקבר מי אמרינן הואיל ואי לא לקוח הוי והואיל ולא קרא עלי' שם ואיטמי יש לו היתר במושבות ונפיק בי' השתא נמי נפיק ביה או דילמא חד הואיל אמרינן תרי הואיל לא אמרינן אמר רבא מסתברא שם מעשר חד הוא: [ה]חלת תודה ורקיקי נזיר וכו': מנה"מ [ו]אמר רבה דאמר קרא

ושמרתם

ומצה של מעשר כו' לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה. ואפילו לא דריש עוני לשון אנינות בעינן מצה שלו ולא של גבוה ולקמן פריך מי כתיב מצתכם: **הכי קאמר לימא.** מסייעא הא לכל מילתיה דרב אסי דמדבהא פליגי באתרוג נמי פליגי: **תרי זימני.** אבל התם לכם למעוטי שאול וגזול אבל אתרוג של מעשר שני האי(ה) דאתיהיב ליה לאכילה נפיק ביה ואפילו לר"מ: **דרבי יוסי הגלילי.** דאמר לעיל(ו) יצא זה שאינו נאכל באנינות: **בחולין.** לאחר שנטלה חלתו לא נפיק בחולין דידיה: **כי תיבעי לך לר"ע.** דלא דריש אוני ומיהו היתר במושבות בעי כדמיעט לעיל(ז) בכורים מהאי טעמא ומעשר שני ריבה משום דאית ביה היתר מושבות אפי' לאחר שנכנס לירושלים אם נטמא כרבי אלעזר: **לשריפה אזלא.** דתרומה טמאה אסורה באכילה ובעודה טהורה אין לה היתר במושבות משום דמעשר שני הוא ובתר דקלטוה מחילות לית ליה פדייה: **או דילמא הואיל ואילו לא קרא עליה שם חלה אית לה היתר במושבות.** אם נטמא ונפיק השתא נמי לא פקע תורת מצה מינה משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן מתניתין(ח) והכהנים בחלה אלא הא לחודה משום דאסורה ליה במושבות ואמרינן הואיל ונפיק: **הלקוח בכסף מעשר שני.** בירושלים כדכתיב(ט) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו': **ואליבא דרבנן.** דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה דאלימא למיתפס פדיונו לא תיבעי לך דאף על גב דהך חלה לית לה היתר במושבות דכל זמן שלא נטמא אין לה פדייה בירושלים ומשנטמאה שוב אין לה היתר אכילה דהא חלה היא אפילו הכי אמרינן הואיל ואילו לא קרא עליה שם הוה לה היתר במושבות על ידי טומאה דנפיק בה אף בירושלים השתא נמי נפיק כדאמרן במעשר גופיה: **יקבר.** כל לקוח בכסף מעשר שני שנטמא משום דקלישא קדושתיה ולא אלים למיתפס פדיוניה ואי נמי לא קרא עליה שם חלה לא הוה ליה היתר במושבות: **מאי מי אמרינן הואיל ואי לאו לקוח הוא.** כלומר הואיל ומעשר שני גופיה דאתי האי מחמתיה וקיל האי מיניה נפקינן במצה דידיה דאית ליה היתר במושבות על ידי טומאה והא דלית ליה היתר להאי לאו חומרא הוא לגביה אלא קולא הוא משום דלא אלים למיתפס פדיונו הלכך לא חמיר כדמעיקרא ואי משום דחלה הוא ובלאו לקוח נמי לית ליה היתר הכא נמי נימא הואיל אחרינא הואיל ואילו לא קרא עליה שם ולא לקוח הוא: **או דילמא חד הואיל אמרינן.** כגון חלת מעשר גופיה דלא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לא קרא עליה שם אי נמי חולין של לקוח לא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לאו לקוח הוא התם אמרינן הואיל ושרי אבל חלת לקוח דבעי תרי הואיל לא אמרי'. וא"ת בחלת מעשר גופיה נמי תרי הואיל איכא הואיל ואי לא קרא עליה שם והואיל ואי מיטמא פריק לה ואית ליה היתר במושבות הכא לא קרינא הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה מיד ופריק: **מסתברא שם מעשר חד הוא.** וכי היכי דנפיק במעשר גופיה נפיק בחלתו הואיל ושם חלה לא נפיק בעלמא מכלל מצה ונפיק נמי בחלת הלקוח דהא מכח מעשר בהא ולא מחמרינן ליה מיניה:

ושמרתם

אתיא לחם לחם. הקשה הר"י דאורלינ"ש כיון דילפינן לחם לחם דבעינן מצה שלכם אמאי איצטריך לעיל(י) למעוטי שלא יצא בטבל מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ כו' תיפוק ליה דבעי' שלכם וטבל אינו שלכם דהא אתרוג של דמאי דמכשרי ב"ה בלולב הגזול (סוכה דף לה:) מפרש התם משום דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי שלכם קרינן ביה משמע דטבל גמור לא חשיב שלכם ותי' ר"י אתרוג של טבל לא חשיב שלו כיון שצריך ליתן ממנו לכהן וללוי[א] ובעינן שיהא כל האתרוג שלו[ב] אבל מצה שאם אכל כל כך שאם היה נותן ממנו תרומה או מעשר ממה שאכל אכתי אכל שיעור מצה חשיב שפיר שלו[ג] ורשב"א תירץ דאיצטריך לעיל קרא להיכא שמה שיפריש יהיה שלו א] כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו(כ) ככר תרומה ומעשר ראשון דשלכם קרינן ביה(ל): **אבל** חלתו דאי מטמיא. זו הסוגיא כמ"ד (מכות דף כ.) מחיצה לקלוט דאורייתא[ד] דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאה חוץ למחיצה נפדית אפילו טהורה אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדייה לא חשיב נאכל בכל מושבות: **או** דילמא הואיל ואילו לא קרי לה שם. תימה לר"י אי אמרת הואיל א"כ בכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם הואיל ולא קרי ליה שם וי"ל דלא דמי דשם בכורים אינו נאכל בכל מושבותיכם אבל הכא שם חלה נאכל בכל מושבותיכם וכן שם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבותיכם הלכך בחלת מעשר אמר שפיר הואיל ולא קרי לה שם ועוד הקשה אי אמרת הואיל מעשר שני נמי נאכל בכל מושבותיכם הואיל ולא העלהו לירושלים ואמאי איצטריך לאוקמא לעיל (דף לו:) כרבי אלעזר וי"ל דאי לאו משום דר' אלעזר לא חשיב שם מעשר שני נאכל בכל מושבותיכם משום דהואיל ולא העלהו לירושלים[ה] כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר[ו]: **רבי** יהודה אומר יקבר. טעמיה דר' יהודה משום דדריש כסף ראשון ולא כסף שני ולכך אינו נפדה לקוח טהור ברחוק מקום וה"ה שאין נפדה טמא בקרוב מקום דתרוייהו מחד קרא נפקי מלא תוכל שאתו ורבנן לא דרשי כסף ראשון ולא כסף שני וסברי דלקוח טהור נפדה ברחוק מקום וה"ה טמא בקרוב מקום וקשה לרשב"א דדריש איזהו מקומן (זבחים דף מט.) פריך ולא מצינו שטפל חמור מן העיקר והרי מעשר הוא נפדה ולקוח אינו נפדה דתנן הלקוח שנטמא יפדה נטמא אין לא נטמא לא והיינו ברחוק מקום דכה"ג מעשר עצמו נפדה ובע"א לא הוי טפל חמור מן העיקר° אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור ברחוק מקום ותירץ ר"י דהתם מיירי מדרבנן: **חלות** תודה ורקיקי נזיר. נראה לר"י כפ"ה דמיירי שלא נשחט עליהם הזבח ולא הוקדשו דאי הוקדשו תיפוק ליה דבעינן מצתכם דגמרינן לעיל לחם לחם[ז] ועוד דקאמר למכור בשוק יוצאין בהן משמע דבלא הוקדשו מיירי וה"פ מצה המשתמרת לשם מצה יצאה זו שמשתמרת לשם זבח כשיקדישנה וכן שאין נאכלין אלא ליום אחד אקרא(מ) דמשתמרת סמיך[ח] דבעינן שתהא נשמרת לשם שבעה והא דלא פריך ותיפוק ליה שאין נאכלין באנינות ושאין נאכלין בכל מושבות ה"פ שאין נעשה לאכול בכל מושבותיכם אלא לגבוה כיון דלא כתב בהדיא פסול דמצתכם לא שייך למיפרך הכי:

זאת

מסורת הש"ס

א) [סוכ' כז: וש"נ], ב) סנהדרין קיב: [סוכה לה:], ג) [לעיל לו.], ד) ב"מ דף נג: סנהדרין קיג. מ"ש פ"ג [מ"י] זבחים מט., ה) [הואיל רש"ש], ו) [דף לו.], ז) [שם:], ח) [לעיל לה.], ט) [דברים יד], י) [דף לה:], כ) צ"ל כבר, ל) [וע"ע תוס' סוכה לה: ד"ה דאי בעי], מ) צ"ל דושמרתם,

גליון הש"ס

תום' ד"ה רי"א כו' אלמא לקוח לרבנן ג"כ אינו נפדה. תמוה לי דלמאי צריך לזה הוכחה. הא מפורש כן בהך מתני' עצמה דקתני בסיפא א"ל לא אם אמרת במעשר שני עצמו שכן נפדה בריחוק מקום תאמר לקוח שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום ומדהשיב כן לרבנן מוכחא דרבנן מודו לו בזה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בתום' ד"ה אתי' לחם וכו' ורשב"א תירץ דאיצטרך לעיל קרא להיכא שמה שיפריש יהיה שלו. נ"ב עיין שו"ת שאגת ארי' דף פ"ה עמוד דלי"ת שזהו נגד ש"ס דחולין דף קל"א ע"א שאפילו מעני שבישראל מוציאין את המעשר עני ול"ע:

מוסף רש"י

ר' יהודה אומר יקבר. דקא סבר לא אלים למתפס **פדיונו** (ב"מ נג:).

מוסף תוספות

א. ויש לו חלק לכהן או ללוי באותו אתרוג. תוס' **שאנץ.** ב. משום דאינו יוצא באתרוג דשותפות, שאם היה נותן תרומה או מעשר יהיה אתרוג חסר ויהיה פסול. **תוס' ר"פ.** ג. כיון דיש לו שותפות מתבואה שלו יוצא בו משום מצה. **שם.** ד. ואינה נאכלת בכל מושבות אלא ע"י טומאה. **תוס' שאנץ.** ה. דכל מעשר סופו לאכול בירושלים. **תוס' הרא"ש.** ו. דשם מעשר שני והבאתו לירושלים ענין אחד ושם אחד הוא. **תוס' שאנץ.** ז. דמשולחן גבוה קא זכו. **תוס' הרא"ש.** ח. דלענין עשייה מיירינן דבעינן שתהא עשויה לשם אכילה שבעה ימים. **תוס' ר"פ** (לקמן ע"ב).

רבינו חננאל

וכן מצה של מעשר שני, וכן אתרוג של מעשר שני אין יוצאין בהן ידי חובה. ודייק מהא עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים חייבת, נימא מדבהא פליגי בהני נמי פליגי. ודחינן דלמא לעולם לא פליגי, ושאני הכא דכתיב עריסותיכם תרי זמני, ואמרינן מדכתיב תרי זמני בעינן עיסה שלכם שתהיה שלכם ממש של חולין ולא של מעשר שני, דהא מעשר שני אינו שלכם אלא חשוב הוא כשלמים שהן קדשים והותרו לבעלים לאכלן בירושלים [נ"א: אלא של הקדש הוא והותר לו לאוכלו בירושלים, כגון השלמים שהן קדשים ונאכלין לבעלים]. אבל אתרוג אע"ג דכתיב ולקחתם לכם, למעוטי שאול וגזול הוא דאתא, ולא למעוטי אתרוג של מעשר שני. מצה נמי לא כתיב מצתכם, ולחם מחלה לא יליף. בעי ריש לקיש מהו שיוצא אדם בחלה של מעשר שני בירושלים אליבא דר' עקיבא דאמר אדם יוצא ידי חובתו במעשר שני בירושלים, מי אמרינן בחולין דמעשר שני נפיק, דאי נטמאו פריק להו כרבי אלעזר דאמר מנין למעשר שני שנטמא שפודין

עין משפט נר מצוה

קנא א מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ח:

קנב ב מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה ג:

קנג ג מיי' פ"ו מהל' מצה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ד:

קנד ד מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הל' א ג:

קנה ה ו מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ט:

תורה אור השלם

1. רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ: במדבר טו כ
2. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא כג מ
3. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג
4. וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תָּרִימוּ תְרוּמָה לַייָ: במדבר טו יט

רבינו חננאל (המשך)

אותו ואפילו בירושלים, שנאמר כי לא תוכל שאתו, ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאת מאת פניו אלהם, אבל חלה דאי מטמיא נשרפה לא נפיק בה, או דלמא הואיל ואילו הוה מטמיא מקמי דנקרי עלה שם חלה הוה נפיק בה השתא נמי נפיק בה. איכא דאמרי הא נמי לא תבעי לך דבודאי אמרינן נפיק בה, דאמרינן הואיל וכי לא נטמא נפיק בה כי נטמא נמי נפיק בה, דאמרינן הואיל. כי תיבעי לך בחלת לקוח, כלומר קנה חטים מכסף מעשר שני ועשה מהן עיסה והוציא חלה, ואליבא דרבנן דאמרי לקוח שנטמא יפדה לא תיבעי לך דבודאי נפיק דהיינו מעשר, כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יקבר, דתנן במעשר שני פ' שלישי לקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה, ר' יהודה אומר יקבר. מאי מי אמרינן הואיל ואילו [לא] היה לקוח, והואיל ולא היה קורא עליהן שם חלה הוה נפיק בחולין דמעשר שני, השתא נמי נפיק דאמרינן הואיל. או דלמא חד הואיל אמרינן תרי הואיל לא אמרינן. אמר רבא מסתברא שם מעשר, כלומר כיון שאומר הואיל במעשר לא שנא חד ולא שנא תרי. וסוגיא דשמעתין סלקא דאין קרוי לחם אלא האפוי בתנור. אבל מעשה אילפס פטור מן החלה, ואין מברכין עליהן המוציא לחם, ואין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בחלה אמר ר' יוחנן ובלבד מעשה אילפס על ידי משקין [פי' שנתבשל במשקין ולא במים]. והא דתאני יוצאין בסופגנין שנעשו על ידי האור, מוקים לה ריש לקיש בשהאור מהלך עליהם מן הצד. ובהאור מהלך תחתיהן, הרתיח ובסוף הדביק שלא על ידי משקה לחם קרי ליה. **ירושלמי** בתחלת חלה. ר' שמואל בר נחמן שמע להון כלהון מן הדין קרא. ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו. חטה כמשמעה, שורה זו שבולת שועל, ולמה נקרא שמה שורה שהיא עשויה כשורה, ושעורה כמשמעה, נסמן זה השיפון, וכוסמת אלו כוסמין, גבולתו עד כאן גבולתו של לחם, וכי למדין מדברי קבלה אמר ר' סימן מדכתיב ויסרו למשפט אלהיו יורנו, כמי שהוא של דבר תורה. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן, מנא לן אמר (רבא) [רבה]